

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Egypten – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Trenden vad gäller efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna i Egypten är negativ, särskilt beträffande respekten för de politiska och medborgerliga rättigheterna. Konstitutionen ger på flera områden ett formellt relativt gott skydd, men rättigheterna respekteras inte alltid i praktiken. Det förekommer även att rättigheterna i konstitutionen kringskärs genom restriktiv lagstiftning. Rättsstatens principer återspeglas i huvudsak i konstitutionen, men även här brister efterlevnad och genomförande. Rättssäkerheten för den enskilde är i flera fall svag. Såväl civila som polis, militär och rättsväsende drabbas av återkommande terroristattacker och annan våldsanvändning. Säkerhetssituationen, i synnerhet i norra Sinai och i gränsområdet mot Libyen är problematisk, och Egypten omges av oroshärdar. Sedan april 2017 råder undantagstillstånd i Egypten.

I mars 2018 hölls presidentval och i april 2019 en folkomröstning om ändringar av konstitutionen. I båda fallen genomfördes valen på ett tekniskt korrekt sätt, men i en politisk och demokratisk miljö som uppvisade betydande utmaningar. Under 2016 bekräftade parlamentet i princip samtliga de dekret, genom vilka interimspresident Mansour och president Sisi styrde landet under övergångsperioden. Flera av dessa lagar har kritiserats.

Sedan 2016 har ett omfattande lagstiftningsarbete pågått. Lagar beträffande civilsamhälle, media och internet har i flera fall resulterat i

inskränkningar i konstitutionens bestämmelser om fri- och rättigheter. På andra områden görs vissa framsteg, såsom kvoter för kvinnliga parlamentsledamöter, och ny lagstiftning mot diskriminering som syftar till att förbättra situationen för bland annat personer med funktionsnedsättning.

Utrymmet har krympt för det civila samhället, människorättsförsvarare och för politisk debatt. Lokala och internationella civilsamhällesorganisationer rapporterar om svåra förhållanden i fängelser och häkten, påtvingade försvinnanden, godtyckliga frihetsberövanden och övergrepp mot journalister. Ett stort antal dödsstraff utdöms, varav 43 rapporteras ha verkställts under 2018, ofta i en kontext av bristande rättssäkerhet. Utrymmet för oberoende fackföreningar är litet. Statens direkta eller indirekta kontroll av media, liksom den statliga kontrollen av internet har ökat. Samtidigt förekommer viss debatt och kritik mot regering och myndigheter, också i statsägd media.

Respekten för kvinnors mänskliga rättigheter har utvecklats i en försiktig positiv riktning, även om utmaningar återstår. Diskriminering av minoriteter och av personer på grund av deras sexuella läggning eller könsidentitet förekommer. Barns rättigheter åsidosätts många gånger.

Utbildningsväsende och sjukvård står inför utmaningar, inte minst på grund av en kraftig befolkningstillväxt och påtagliga miljöproblem, vilket påverkar individens rätt till utbildning och bästa möjliga hälsa. En kraftig befolkningstillväxt, genomförda ekonomiska reformer och en hög inflation påverkar statens kapacitet att respektera medborgarnas åtnjutande av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, inklusive rätten till arbete och tillfredsställande levnadsstandard. FN:s kommitté mot tortyr har rapporterat att det förekommer systematisk tortyr i Egypten.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Konstitutionen slår fast ett demokratiskt styrelseskick som vilar på medborgarskap och rättsstatens principer. Den islamiska rättens (sharia) principer är enligt konstitutionen den främsta rättskällan och oberoende

muslimska institutioner såsom universitetet Al Azhar har en central roll vad gäller tolkningen av sharia.

De allmänna domstolarna utörs av tre nivåer. Det finns möjlighet att överklaga domar i de flesta fall. Landet har därtill också bland annat en konstitutionsdomstol samt särskilda domstolar för bland annat familjerätt, disciplinärenden och administrativa mål. En särskild instans ska granska lagförslags förenlighet med konstitutionen. I de särskilda militärdomstolarna är den enskildes möjligheter att överklaga domar begränsade. Mindre än en procent av domarkåren är kvinnor. De tjänstgör i huvudsak i familjedomstolar och i administrativa domstolar.

Rättsväsendets oberoende stärktes formellt genom 2014 års konstitution men genom en ändring av konstitutionen 2019 ökade presidentens makt över domstolarna. Kritik förekommer mot att domare skiljts från sitt uppdrag på osakliga grunder. *Internationella juristkommissionen* rapporterar om ett politiserat rättsväsende med bristande kvalitet i domslut och att politiskt motiverade åtal och domar förekommer. I *World Justice Projects* rättsstatsindex för 2019 återfinns Egypten på plats 121 av totalt 126.

Konstitutionen garanterar likhet inför lagen. Konstitutionens förbud mot diskriminering på grund av religion, övertygelse, kön, ursprung, ras, hudfärg, språk, funktionsnedsättning, klass, politisk eller geografisk tillhörighet eller andra skäl respekteras dock inte alltid fullt ut. Det finns fyra halvstatliga, formellt oberoende institutioner med mandat som omfattar respekten för de mänskliga rättigheterna och som tar emot klagomål i enskilda ärenden: Nationella rådet för mänskliga rättigheter (*National Council on Human Rights*, NCHR), Nationella rådet för kvinnor (*National Council for Women*, NCW), Nationella rådet för frågor om funktionsnedsättning (*National Council for Disability Affairs*, NCDA) samt Nationella rådet för moderskap och barndom (*National Council for Childhood and Motherhood*, NCCM). NCHR presenterar årliga offentliga rapporter om situationen för de mänskliga rättigheterna, med såväl redovisning av framsteg som kritik av brister och rekommendationer för hur dessa kan åtgärdas. Rådet klandras ibland för bristande självständighet och dess kritik mot statliga institutioner har minskat de senaste åren.

Det nationella regelverket mot korruption är relativt gott, men uppvisar brister i tillämpning och efterlevnad. Till exempel saknas skydd för visselblåsare. Presidenten har dock gjort korruptionsbekämpning till en prioritering, men utmaningar kvarstår. I *Transparency Internationals* index över upplevd korruption rankas Egypten på plats 105 av 180. Statens budgetarbete präglas av bristande transparens, men framsteg sker och fler dokument tillgängliggörs i tid, i enlighet med internationell standard.

Rättssäkerhet

Det finns brister vad gäller oberoende, opartiska och rättvisa rättegångar. Massrättegångar förekommer och har resulterat i såväl dödsstraff som livstidsstraff. Civilsamhällesorganisationer påtalar betydande och tilltagande brister i hur polis, domstolar och åklagarväsende upprätthåller rättssäkerheten.

Terrorismbekämpningslagen utpekats ofta som särskilt problematisk, med oklara procedurer för gripanden och listning. Uppgifter om antalet politiska fångar varierar. Enligt vissa civilsamhällesorganisationer uppgår antalet till fler än 40 000, varav de flesta sägs ha gripits för misstänkt eller faktiskt samröre med *Muslimska brödrskapet*.

Möjligheterna att lagföra civila i militära domstolar, där den enskildes rättigheter och överklagandemöjligheter är kringskurna, har ökat sedan ett presidentdekret gav militära domstolar större möjligheter att döma civila antogs i oktober 2014. Enligt en rapport från *Human Rights Watch* från 2016 hade åtminstone 7500 civila fall prövats i militära domstolar sedan dekretet utfärdades.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Enligt civilsamhällesorganisationer lagförs endast ett fåtal av de poliser och medlemmar av säkerhetsstyrkorna som misstänks för utomrättsliga avrättningar. Terrorismbekämpningslagen kritiseras för att begränsa dessa lagföringsmöjligheter ytterligare. Användningen av informella konfliktlösningsmekanismer för att hantera sekteristiska incidenter och brott samt andra brister i att förebygga och utreda brott mot religiösa minoriteter leder ibland till straffrihet.

Enligt konstitutionen ska en lag utarbetas om övergångsrättvisa efter händelserna under de omvälvande åren 2011–2013, inklusive former för ansvarsutkrävande, nationell försoning och kompensation till offren. Det har dock ännu inte skett. Parlamentet har även antagit en lag som ger presidenten rätt att ge militärer immunitet mot åtal för händelser som skett mellan juli 2013 och juni 2014. Ingen av de ansvariga har lagförts för våldsamheterna vid Rabaatorget i augusti 2013, då säkerhetsstyrkor slog ner en demonstration till stöd för den då avsatte president Morsi. Åtminstone 800 personer, varav merparten demonstranter, ska då enligt lokala och internationella civilsamhällesorganisationer ha dödats och tusentals skadats.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Tidskriften *the Economist* demokratiindex placerar Egypten på plats 127 av totalt 167 och beskriver styrelseskicket som auktoritärt. Enligt den internationella organisationen IDEA:s globala demokratiindex (*Global Democracy Index*) från 2019 har Egypten haft en negativ utveckling de senaste fem åren.

Parlamentet utses genom allmänna val vart fjärde år, senaste valet ägde rum hösten 2015. Av 596 platser väljs 568, och 28 platser utses av presidenten. Valsystemet kombinerar individuella kandidater och listor. Särskilda kvoter finns för kvinnor, kristna, unga och personer med funktionsnedsättningar. Den verkställande makten styrs av presidenten, som väljs i direkta val för en mandatperiod om sex år, och består därutöver av en regering under ledning av en premiärminister. Presidenten, som också är överbefälhavare, har en betydande formell och faktisk makt. Genom konstitutionsändringarna 2019 förlängdes presidentens mandatperiod från fyra till sex år och sittande president, Sisi, gavs möjlighet att ställa upp för en tredje mandatperiod.

Konstitutionsändringarna gav även militären en särskild roll som garant för ett sekulärt styrelseskick. Därtill återinfördes vice-presidentsämbetet som tillsätts av presidenten liksom ett överhus i parlamentet, där en tredjedel av ledamöterna utses av presidenten.

Terroristlagstiftningen, som infördes 2015, ger presidenten omfattande befogenheter att vidta åtgärder för att upprätthålla allmän lag och ordning och säkerhet. I april 2017 utlyste presidenten undantagstillstånd efter en terroristattack mot två kyrkor. Undantagstillstånd har förlängts var tredje månad och ger presidenten ytterligare befogenheter. Den tidigare presidenten Morsi avled i samband med en rättegång 2019 och var tillsammans med andra företrädare för det av Egypten terroriststämplade *Muslimska brödrskapet*, föremål för flera rättsprocesser.

Presidentval hölls i mars 2018. Internationella och civilsamhällesorganisationer beskrev att valet hade genomförts på ett tekniskt och administrativt tillfredsställande sätt, men i en bristfällig politisk miljö. Valdeltagandet var lågt och ingen nämnvärd politisk debatt föregick valet.

Parlamentet har kritiserats, bland annat av enskilda ledamöter, för att inte fullgöra sin roll i fråga om lagstiftning, ansvarsutkrävande och granskning av den verkställande makten. Oppositionen är generellt sett svag. Ordförande för parlamentets utskott för de mänskliga rättigheterna lämnade under hösten 2016 sitt uppdrag med hänvisning till bristande handlingsutrymme. Flera parlamentsledamöter som opponerade sig mot konstitutionsändringarna 2019 har arresterats.

Det civila samhällets utrymme

Utrymmet för det civila samhället har fortsatt att krympa. Det förekommer begränsningar i bland annat möjligheten att etablera samt bedriva verksamhet och påverkansarbete, att finansiera verksamheten samt att etablera och utveckla internationella kontakter.

Civilsamhällesorganisationer måste registreras för att inte betraktas som olagliga. För att kunna samarbeta med eller ta emot finansiering från utländska organisationer krävs ett förhandsgodkännande. En ny civilsamhälleslag som kraftigt inskränkte civilsamhällesorganisationers möjlighet att verka antogs 2017 men lagen drogs tillbaka efter stark lokal och internationell kritik. En ny lag var under utarbetande sommaren 2019.

Flera organisationer vittnar om trakasserier, ogrundade inspektioner av kontor och andra svårigheter att bedriva verksamhet. Ett antal

människorättsförsvarare har meddelats reseförbud och vissa har frihetsberövats. Tillgångarna för en rad organisationer och deras företrädare har frusits. Även kvinnliga människorättsförsvarare och organisationer som arbetar för kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna har drabbats.

Både FN:s specialrapportör för situationen för människorättsförsvarare och FN:s specialrapportör för rätten till fredlig mötes- och föreningsfrihet har kritiserat vad de kallade den systematiskt repressiva behandlingen av det civila samhället i Egypten. Även arbetsgruppen inom FN:s råd för mänskliga rättigheter för påtvingade eller ofrivilliga försvinnanden beklagade i sin årsrapport 2018 det krympande utrymmet för det civila samhället. Det nationella rådet för mänskliga rättigheter, NCHR, har också uttryckt kritik. Regeringen för viss dialog med civila samhället, inklusive inom ramen för visst lagstiftningsarbete, men flera organisationer kritiserar formerna och det bristande utrymmet att påverka.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Förhållandena i fängelser och häkten och andra platser där personer hålls frihetsberövade är generellt undermåliga. Överbelägningsgraden är hög. NCHR har, efter förankring och tillståndsgivning, visst tillträde till fängelser, men det har inte *Internationella Röda korset*. Det förekommer fortsatt rapporter om utomrättsliga avrättningar och tortyr. Efter en undersökning meddelade FN:s kommitté mot tortyr att det förekommer systematisk tortyr i Egypten, vilket myndigheterna invänder emot. Enligt NCHR kan det förekomma enskilda fall av tortyr. NCHR har uppmanat regeringen att ratificera det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr och anpassa nationell lagstiftning.

Antalet påtvingade försvinnanden uppges öka och lokala organisationer rapporterar om åtminstone 1790 sådana fall mellan juni 2013 och februari 2019. Ungefär hälften rör unga, vanligen män och ofta studenter. Runt hundra personer som har försvunnit ska ha varit under 18 år. Regeringen tillbakavisar uppgifterna. FN:s arbetsgrupp om påtvingade eller ofrivilliga

försvinnanden rapporterade 173 fall till myndigheterna mellan maj 2017 och maj 2018. Arbetsgruppens önskemål om att besöka landet har inte beviljats. Ett av de mest uppmärksammade fallen internationellt är den italienske forskarstudenten Giulio Regeni, som studerade den egyptiska fackföreningsrörelsen och som försvann i början av 2016. Regenis kropp återfanns senare efter att ha utsatts för omfattande tortyr. Fallet är fortfarande olöst.

Dödsstraff

Dödsstraff kan utdömas för ett antal brott, däribland mord, terrorism, förräderi, grov våldtäkt och vissa narkotikabrott. Antalet domar och verkställda dödsstraff har ökat markant sedan 2014. I flera fall har dödsstraff utdömts i massrättegångar och flera har också dömts i sin frånvaro eller utan tillgång till advokat. I november 2018 dömdes 75 personer till dödsstraff i en massrättegång. Enligt en lokal organisation dömdes 543 personer till dödsstraff i första instans (dödsstraff omvandlas ofta i högre instans) 2018 och 52 dödsstraff ska också ha utdömts mot civila i militära domstolar.

Det saknas offentliga uppgifter om antalet verkställda straff men enligt lokala civilsamhällesorganisationer genomfördes 43 avrättningar 2018. Det finns många uppgifter om fall där civila dömts till döden av militär domstol, och där straffen verkställts. Det förekommer också uppgifter om att dödsstraff ska ha utdömts mot minderåriga, i både militär och allmän domstol.

NCHR har kritiserat regeringen för att dödsstraff inte begränsas till de mest allvarliga brotten. Den afrikanska kommissionen för mänskliga och folkens rättigheter (ACPHR) har uppmanat Egypten att införa ett dödsstraffsmoratorium. Det finns lokala organisationer som rapporterar om dödsstraffets utdömande och verkställande och som kräver att dödsstraffet avskaffas.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden och påtvingade försvinnanden förekommer. Den afrikanska kommissionen för mänskliga och folkens rättigheter (ACPHR) har uppmanat regeringen att upphöra med

övergrepp och godtyckliga gripanden riktade mot journalister, människorättsförsvarare och oliktankande. Arbetsgrupp inom FN:s råd för mänskliga rättigheter för påtvingat eller ofrivilligt försvinnande kritiserade Egypten i sin årsrapport 2018 för att använda påtvingade försvinnanden mot människorättsförsvarare.

Människorättsförsvarare och andra civilsamhällesrepresentanter har i flera fall förhindrats att lämna landet. Det senaste året har personer vid flera tillfällen fått en typ av villkorat frisläppande som innebär att de ofta måste anmäla sig vid polisstation (och i mer än ett fall tillbringa varje natt på polisstation) med stora inskränkningar i den personliga rörelsefriheten som följd. Undantagstillstånd med nattligt utgångsförbud råder på delar av Sinaihalvön och tillträdet bland annat för journalister är starkt begränsat.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Det finns stora brister i yttrande-, press och informationsfriheterna. År 2018 antogs en medielag och en cyberbrottslag som ger myndigheterna större kontroll över media, ökade möjligheter att åtala journalister för bland annat falska nyheter, samt möjlighet att blockera hemsidor och sociala medier. Enligt *Amnesty International* har minst 28 journalister arresterats sedan december 2017. Flera organisationer rapporterar om fall där journalister utsatts för våldsamma eller andra övergrepp, eller på andra sätt förhindrats att utföra sitt uppdrag. Antalet journalister som dömts för att ha spridit falska nyheter har ökat markant. År 2018 dömdes 19 journalister för att ha spridit falska nyheter. Det är förbjudet att rapportera om terrorism på ett sätt som strider mot ansvariga myndigheters beskrivning. Det förekommer att media åläggs förbud att rapportera om vissa ärenden och rättsfall. Egypten ligger på plats 163 (av totalt 180) i *Reportrar utan gränsers* index över pressfrihet i världen. Enligt *Committee to Protect Journalists* (CPJ) är Egypten ett av de länder där flest journalister fängslas. Vid slutet av år 2018 satt 25 journalister i fängelse enligt CPJ. *Freedom House* beskriver friheten på internet som icke-fri med hänvisning till bland annat växande självcensur och skärpt lagstiftning.

Lagstiftningen ger viss möjlighet till censur och konfiskering av publikationer som till exempel förolämpar religion, bedöms som omoraliska eller bidrar till störande av allmän ordning. Det finns exempel på att enskilda åtalas och döms, ibland till fängelse, för att ha agerat nedlåtande mot eller smädat främst islam och i något fall kristendom.

Strider i Norra Sinai-provinsen mellan säkerhetsstyrkor och väpnade element och terroristgrupper har fortsatt. Myndigheterna har starkt begränsat tillträdet för media till Norra Sinai. Det förekommer dock uppgifter från lokala organisationer och media om bland annat civila dödsoffer och förstörelse av civil egendom.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

En restriktiv demonstrationslag förbjuder offentliga folksamlingar med fler än tio deltagare om tillstånd saknas. Tillstånd kan nekas med hänvisning till bland annat störande av allmän ordning eller motverkande av medborgarnas intresse. Ett stort antal personer har arresterats och fängslats efter att ha deltagit i huvudsakligen fredliga demonstrationer. NCHR har uppmanat regeringen att ändra lagen, som också har kritiserats av Afrikanska unionens särskilda rapportör för människorättsförsvarens situation.

Religions- och övertygelsefrihet

Konstitutionen slår fast att religionsfrihet råder, samtidigt som utövandet är reglerat. Enbart islam, kristendom och judendom erkänns som religioner enligt konstitutionen. Islam är statsreligion. Den absoluta merparten av landets muslimer tillhör trosinriktningen sunni. Uppgifter om diskriminering mot shiamuslimer förekommer. Imamer anställs av regeringen. Att verka utan licens är förenat med böter och fängelse. Departementet för religionsfrågor tillhandahåller harmoniserade texter för fredagsbönen för att undvika att predikan sker på grundval av för staten oönskade politiska syften. Att konvertera från islam är inte tillåtet. För icke-erkända religiösa minoriteter, såsom bahaier och ateister, är det svårt att få officiella dokument som födelse- och äktenskapsbevis.

Andelen kristna uppskattas till ungefär tio procent, varav majoriteten är kopter. Det finns uppgifter om att kristna lämnar landet till följd av

bristande respekt för de mänskliga rättigheterna. Diskriminering av och våldsanvändning mot religiösa minoriteter förekommer. Kritik har riktats mot utredningen av dessa brott. Flera stora terroristattacker har genomförts mot kyrkor och kristna pilgrimer de senaste åren. Kyrkoföreträdare uttrycker oro över hur kristna beskrivs i läroböcker.

Presidenten har gjort ett antal uttalanden om vikten av tolerans och respekt och har vidtagit åtgärder i syfte att mildra sekteristiska spänningar och öka respekten för den kristna minoritetens rättigheter. Ett antal kyrkor som förstörts har återuppbyggts på statens bekostnad.

Kristna tillförsäkras viss representation i parlamentet och i lokalt valda församlingar. Två ministrar och en guvernör (motsvarande en andel om sju respektive fyra procent av det totala antalet) är kristna. För närvarande är 36 av parlamentets 596 ledamöter kristna. Den koptiska kyrkan ges av staten vanligen rollen som politisk företrädare för alla kristna. En särskild lagstiftning för byggnation och renovering av kyrkor har antagits och välkomnats av företrädare för koptiska kyrkan. Samtidigt har lagstiftningen fått viss kritik för att introducera ett separat och mer omständligt regelverk för kyrkor än för moskéer.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Egypten har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner. Arbetslösheten har sjunkit något de senaste åren och uppgår enligt officiella siffror till runt 7,5 procent andra kvartalet 2019, varav en majoritet är långtidsarbetslösa. Skillnaden är stor mellan kvinnor och män i fråga om arbetslöshet och deltagande på arbetsmarknaden. Lönenivåerna för kvinnor är ungefär sju procent lägre än för män. Den informella ekonomin och arbetsmarknaden är mycket utbredd och kännetecknas av osäkra arbetsförhållanden och dålig arbetsmiljö. Den lagstadgade minimilönen har höjts, bland annat för att ta hänsyn till inflation, till 2 000 egyptiska pund (i juni 2019 ungefär 1 130 svenska kronor) men tillämpas för närvarande främst inom den offentliga sektorn.

Fackföreningsrörelsen är reglerad och utgörs av de yrkes- och industriförbund som samlas inom den halvstatliga federationen *Egyptian*

Trade Union Federation (ETUF). Oberoende fackföreningar är i princip tillåtna, men genom reglering kring vad som räknas som fackförening begränsas möjligheterna till föreningsfrihet. Utrymmet för fackföreningar att bedriva verksamhet har enligt *Internationella fackföreningsfederationen (ITUC)* krympt. Internationella arbetsorganisationen (ILO) har uttryckt oro över hot och restriktioner riktade mot fackföreningsrepresentanter. NCHR har kritiserat regeringen för att inte låta oberoende fackföreningar verka fritt. I *International Trade Union Confederation:s Global Rights Index* placeras Egypten inom den lägsta kategorin, fem av fem, i deras bedömning av respekten för arbetares rättigheter.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Medellivslängden ökar, och är något högre för kvinnor än för män (drygt 73 respektive drygt 69 år 2017). Spädbarns- och barnadödligheten fortsätter att sjunka till cirka 19 dödsfall per 1000 födselar.

Mödradödligheten var 33 dödsfall per 100 000 födselar under 2017. De flesta förlossningar sker i närvaro av sjukvårdspersonal och vanligen på sjukvårdsinrättning. Ungefär 60 procent av alla kvinnor uppges använda någon form av preventivmedel. Regeringen begränsar formellt sett inte beslut om familjeplanering, men inte minst kvinnor möter ofta sociala, kulturella och religiösa begränsningar i tillgången till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Möjligheten till säker, laglig abort är starkt begränsad.

Miljö- och klimatproblem har negativa effekter på rätten till bästa uppnåeliga hälsa. Luftkvaliteten är ofta dålig. Statistikmyndigheten tillgängliggör uppgifter om luft- och vattenföroreningar i olika delar av landet. Det finns enskilda fall där stat och företag dragits inför rätta för att inte ha tillgängliggjort miljökonsekvensanalyser, som enligt lag ska vara offentliga.

Kvinnlig könsstympning är mycket vanligt, även om förekomsten minskar. Runt 60 procent av flickor mellan 15 och 17 år hade 2014 utsatts för könsstympning, medan motsvarande siffra för flickor och kvinnor mellan 15 och 49 år var 92 procent. Lagstiftningen har skärpts. Kvinnlig könsstympning kriminaliserades 2008 och straffet skärptes 2016, men tillämpningen brister.

Rätten till utbildning

Konstitutionen ger varje medborgare rätt till utbildning och slår fast miniminivåer för hur stor del av statens utgifter som ska gå till utbildningssektorn. Skolgång är obligatorisk fram till och med nionde klass och ska vara kostnadsfri. Cirka 95 procent av barn i skolålder uppges börja skolan och 90 procent av åldersgruppen sägs slutföra grundskolan. Samtidigt förekommer uppgifter om att endast 75 procent av barnen från längre inkomstgrupper avslutar grundskolan. I genomsnitt går flickor i skolan i 6,5 år och pojkar i 7,9 år. Utbildningskvaliteten är ofta bristfällig och klasserna är stora. De som har möjlighet söker sig ofta till privata skolor. Cirka 25 procent av befolkningen över 15 år är analfabeter. Läs- och skrivkunnigheten är lägre hos kvinnor än hos män.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Flera indikatorer gällande levnadsstandard har utvecklats i positiv riktning. Fattigdomen har dock ökat under senare år och 32,5 procent av befolkningen uppges leva i fattigdom enligt officiell statistik. Skillnaderna inom landet är stora. Egypten ligger på plats 115 av 189 länder i FN:s utvecklingsprogramms (UNDP) index över mänsklig utveckling och betraktas som ett medelutvecklat land. Regeringen har introducerat åtgärder för att höja levnadsstandarden, såsom inkomststöd till hushåll med barn som lever i fattigdom liksom till äldre som lever i fattigdom och till personer med svårare funktionsnedsättning. I princip har hela befolkningen någon form av tillgång till vatten och sanitet. Genomförandet av den nationella handlingsplanen för de globala hållbarhetsmålen (Vision 2030) väntas bidra till att förbättra förutsättningarna för individens rätt till tillfredsställande levnadsstandard.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Konstitutionen slår fast statens ansvar att nå jämställdhet mellan kvinnor och män i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Egypten är samtidigt ett patriarkalt samhälle, där religiöst, socialt och kulturellt betingande normer inte sällan leder till diskriminering. I *World Economic Forums* jämställdhetsindex *Global Gender Gap* för 2018 hamnar Egypten på plats 135 av 149. Egypten har reserverat sig mot vissa artiklar i FN-

konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor med hänvisning till att konstitution och nationell lagstiftning vilar på uttolkningen av islamisk lag (sharia). Det påverkar lagstiftningen på bland annat familjeområdet, där kvinnor diskrimineras i fråga om arvs- och äganderätt samt i möjligheten att begära skilsmässa. Vissa framsteg har dock skett i och med ändringar i arvslagen. Regelverk som rör kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna har överlag förbättrats. Det finns lagstiftning mot sexuella trakasserier men tillämpningen brister varför sexuella trakasserier är fortsatt ett stort problem. Det förekommer att kvinnor som i sociala medier klagat på sexuella trakasserier har arresterats. En nationell strategi mot våld mot kvinnor har antagits. Våldtäkt inom äktenskapet och våld i hemmet är inte kriminaliserat.

Jämställdhetsdebatten förs mer öppet och intensivt i bredare kretsar, könsuppdelad statistik blir vanligare och ett jämställdhetsperspektiv har börjat integreras i budgetarbetet. Kvinnor och män uppges ha relativt lika tillgång till utbildning och sjukvård.

Kvinnors möjligheter att agera som ekonomiska aktörer är betydligt sämre än mäns; trots att regeringen prioriterar frågan. Egypten beslutade 2019 att börja arbetet med att utveckla en nationell handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet i enlighet med FN:s säkerhetsrådsresolution 1325. Den officiella arbetslösheten för kvinnor är högre än för män. Enligt de senaste beräkningarna från ILO för 2017 var arbetslösheten totalt 11,7 procent. För kvinnor var arbetslösheten 23 procent jämfört med 8,2 procent för män. Arbetskraftsdeltagandet, som är lågt med 45 procent, var 22 procent för kvinnor och 66,9 procent för män. Av de kvinnor som arbetar återfinns närmare hälften i den informella sektorn, ofta med osäkra, lågavlönade jobb med minimala skyddsnet.

Det råder stora skillnader i politiskt deltagande och representation, men förutsättningarna har förbättrats och riktade insatser görs. Till följd av bland annat konstitutionens kvotsystem har andelen kvinnor i parlamentet ökat, för närvarande 15 procent, jämfört med två procent 2012. Som en del i konstitutionsändringarna 2019 infördes en ny kvot om 25 procent kvinnor i parlamentet, som införs till nästa parlamentsval 2020. Av 33 ministrar är åtta kvinnor sedan 2018, vilket är det högsta

antalet i Egyptens historia. 2017 utsågs Egyptens första kvinnliga delstatsguvernör.

Uppemot fem miljoner kvinnor saknar nationellt id-kort och har därmed inte möjlighet att rösta, söka jobb inom statlig eller privat sektor eller få full tillgång till vissa offentliga tjänster.

År 2018 förklarade Dar al-Iftaa, den organisation som ansvarar för utfärdandet av officiella fatwor i Egypten, att kvinnlig könsstympning var förbjudet i islam. År 2019 lanserades en nationell kommitté för att utrota kvinnlig könsstympning.

Barnets rättigheter

Det finns brister i barnets konstitutionella rätt till hälsa, näring, omvårdnad, utveckling och säkerhet, inklusive skydd mot våld, övergrepp och sexuellt eller kommersiellt utnyttjande. Fysiskt och psykiskt våld mot barn är vanligt förekommande. Barnarbete är i princip förbjudet för barn som inte har gått ut grundskola, men närmare vart tionde barn (fler pojkar än flickor) mellan fem och 14 år uppskattas arbeta i någon form. Barnäktenskap är förbjudet enligt lag, men är relativt vanligt, inte minst på landsbygden. Enligt den senaste officiella statistiken från 2014 hade 17 procent av alla kvinnor mellan 20 och 24 år gift sig som barn, men de allra flesta efter att de fyllt femton. Trenden går dock mot färre barnäktenskap.

Barn med funktionsnedsättning ska garanteras åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna, men riskerar diskriminering till följd av bristfällig anpassning av den fysiska skolmiljön, otillräcklig lärarkompetens och avsaknad av information till föräldrar.

Rättssystemet uppvisar brister när det gäller barns tillgång till rättvis rättegång. Det förekommer att barn döms till fängelse och dryga böter, liksom att minderåriga lagförs av militärdomstolar. En särskild kommitté har tillsatts av presidenten för att granska och i lämpliga fall benåda unga som är frihetsberövade. Det saknas tillförlitlig statistik över antalet gatubarn, men det förekommer och bedöms öka. Det finns uppgifter om att barnprostitution förekommer. NCCM har en telefonlinje dit barn som är drabbade kan ringa.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Diskriminering på grund av religion, övertygelse, kön, ursprung, ras, hudfärg, språk, funktionsnedsättning, klass, politisk eller geografisk tillhörighet eller andra skäl är förbjuden. Det saknas befolkningsstatistik avseende etnisk tillhörighet liksom uppgifter om socioekonomiska förhållanden för personer som tillhör minoritetsgrupper såsom nubier och berber. Diskriminering bedöms dock förekomma. FN:s kommitté för eliminering av rasdiskriminering har lämnat rekommendationer om bland annat skärpt lagstiftning, förstärkta åtgärder mot diskriminering på grund av hudfärg och inkluderande av etniska minoriteter bland de grupper som garanteras representation i parlamentet. Enligt konstitutionen ska staten, inom tio år från dess ikraftträdande 2014, vidta åtgärder för att nubier ska återfå land som de tvångsförflyttats och fördrivits ifrån. 2019 inrättades en kommitté för att hantera ersättningskrav från de nubier som påverkades av bygget av Aswandammen.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Konstitutionens förbud mot diskriminering hänvisar inte explicit till sexuell läggning eller könsidentitet. Antidiskrimineringslagstiftning används inte heller för att skydda hbtq-personer. Homo- och bisexualitet är inte olagligt, men det finns exempel på att hbtq-personer förföljs och lagförs med hänvisning till förbud mot prostitution, förargelseväckande beteende, obscenitet och smädelse av religion. Enligt lokala organisationer har det skett en kraftig ökning av sådana fall sedan 2013. Enligt uppgifter arresterades mer än 70 hbtq-personer 2018.

Det finns uppgifter om att polis och myndighetsföreträdare använder internet, sociala medier och dejtingappar för att provocera fram vad man betecknar som osedlighetsbrott. Så kallad analundersökning förekommer. Samkönade äktenskap erkänns inte. Våldtäkt definieras som ett brott som enbart kan begås av en man mot en kvinna. Det är inte tillåtet att verka för hbtq-rättigheter i media.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Egypten saknar ett nationellt asyl- och flyktingmottagande även om asylrätten bekräftas i konstitutionen. Ungefär 250 000 flyktingar är

registrerade hos FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) som verkar i landet i enlighet med en överenskommelse från 1954. Det saknas tillförlitlig statistik över antalet flyktingar och migranter. Det finns inga flyktingläger. Flyktingar och migranter ska integreras i samhället och ges tillgång till vissa grundläggande samhällstjänster, men det finns brister i hur detta omsätts i praktiken. Syrier uppges generellt ha en något bättre situation, men även flyktingar från flera andra arabiska länder såsom jemeniter, libyer, sudaneser, sydsudaneser, har till exempel formell tillgång till skolgång.

Enligt FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och Internationella migrationsorganisationen (IOM) lever många flyktingar och migranter under svåra omständigheter. Hushåll där kvinnor är huvudförsörjare är särskilt utsatta, liksom personer med fysisk eller psykosocial funktionsnedsättning. Flyktingar och migranter har under vissa förutsättningar möjligheter att söka arbetstillstånd, men är ofta hänvisade till den informella sektorn eller förblir arbetslösa. Merparten av de utlänningar som grips, och som inte är registrerade hos UNHCR, tvingas lämna landet. Det rapporteras om kränkningar av principen om non-refoulement, vilken innebär att asylsökande utvisas till länder där de riskerar att förföljas. Lagstiftning mot illegal migration och smuggling av migranter antogs 2016 då smuggling kriminaliserades och flyktingar och migranter fritogs från straffansvar. En särskild stödfond har inrättats och stöd till barn och kvinnor som faller offer för smuggling har stärkts.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konstitutionen ger ett formellt gott skydd för personer med funktionsnedsättning, men diskriminering förekommer, dels genom otillgängliga offentliga och andra byggnader och miljöer, dels till följd av dålig kunskap och förståelse hos såväl offentliganställd personal som samhället i stort. Stigmatisering förekommer, inte minst på landsbygden. Kvinnor uppges löpa särskild risk för diskriminering. Det finns kvoter för funktionsnedsattas representation i parlamentet och deltagande på arbetsmarknaden, riktade socialförsäkringsinsatser och vissa kostnadsfria kollektivtrafiklösningar. 2018 antogs en ny lag mot diskriminering som stärker skyddet för personer med funktionsnedsättning. NCDA har mandat att övervaka tillhandahållandet av offentlig service och att

undersöka enskilda ärenden. Även NCHR, NCCM och NCW tar sig an frågor som rör personer med funktionsnedsättning.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSSTATENS PRINCIPER I EGYPTEN

Det finns ett femtontal FN-organ på plats i Egypten, varav många bedriver verksamhet som syftar till att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna och rättsstatens principer, till exempel genom insatser för rätt till utbildning och hälsa, respekt för barns och flyktingars rättigheter, samt kvinnors politiska och ekonomiska deltagande och tillgång till rättvisa.

EU bedriver relativt omfattande verksamhet av relevans för demokrati, de mänskliga rättigheterna och för rättsstatens principer. Inom ramen för bland annat associeringsavtalet mellan EU och Egypten förs en politisk dialog. Situationen för de mänskliga rättigheterna i Egypten diskuteras också i internationella fora, såsom FN:s råd för mänskliga rättigheter. EU-kretsen bevakar utvecklingen av situationen för de mänskliga rättigheterna och för regelbunden dialog med människorättsförsvare och nationella aktörer. Vissa rättegångar mot människorättsaktivister och -försvare övervakas av EU-delegationen och medlemsländer. Genom biståndet stöds bland annat civilsamhällesorganisationer, insatser för att motverka diskriminering i åtnjutande av ekonomiska och sociala rättigheter, kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, bekämpande av kvinnlig könsstympning, modernisering av rättsväsendet och ökad respekt för barnets rättigheter. Vid sidan av finansiering till, samarbete med och agerande genom FN och EU genomför Sverige lokalt evenemang som illustrerar vikten av demokrati, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Särskilt fokus har riktats mot jämställdhet och kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Egypten. Inom ramen för regionala program lämnas också stöd till insatser för att stärka rättsstatens principer genom till exempel erfarenhetsutbyte och

utbildning av personal inom rättsväsendet. Regelbunden dialog förs med företrädare för det civila samhället.

Under den senaste granskningen av Egypten inom ramen för FN:s universella granskningsmekanism (UPR) 2014 framhöll Sverige vikten av att revidera strafflagstiftningen till att inte diskriminera kvinnor, att intensivifiera arbetet för jämställdhet genom en omfattande lagreform samt att frige personer som satts i förvar eller fängelse till följd av att ha deltagit i fredliga protester. Egypten accepterade Sveriges rekommendation att intensivifiera arbetet för jämställdhet men noterade övriga två rekommendationer.

Möjligheterna för internationella aktörer, såväl andra länder som mellanstatliga och civilsamhällesorganisationer, att bedriva verksamhet och stödja det egyptiska civila samhället begränsas bland annat av regelverket för internationell finansiering av civilsamhällesorganisationer.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1982. Egypten är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) ratificerades år 1982. Egypten är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, ICERD*) ratificerades år 1967.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against*

Women, CEDAW) ratificerades år 1981. Egypten är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 1986. Egypten är inte part till det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2007 respektive år 2002.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades år 2008.

Egypten är inte part till internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, ICED).

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet ratificerades år 1981.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) undertecknades år 2000 men har inte ratificerats.

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (*Arab Charter for Human Rights*, ACHR) undertecknades år 2004 men har inte ratificerats.

Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter (*African Charter on Human and Peoples Rights*, ACHPR), ratificerades år 1984. Egypten är inte part till tilläggsprotokollet om kvinnors rättigheter.

Afrikanska stadgan om barnens rättigheter och välfärd (*African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, ACRWC) ratificerades år 2001.